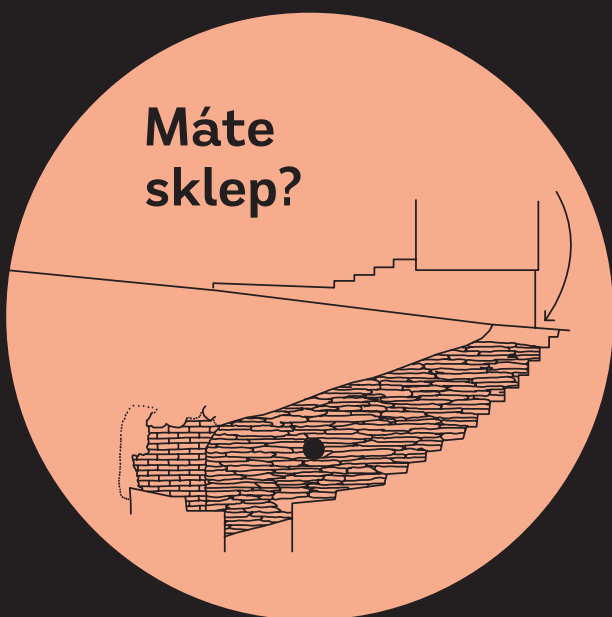

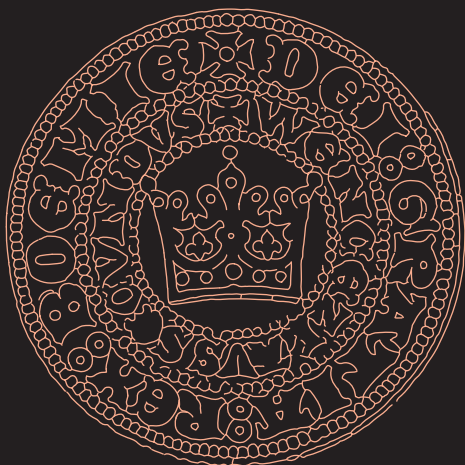
Říčanský poklad

aneb

mu
ze
um

ŘÍČANY

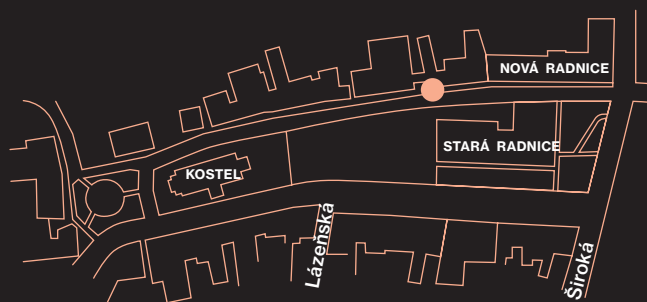
348

STŘÍBRŇÁKŮ

KDE A KDO HO NAŠEL?

Na konci osmdesátých let 20. století začala do starého sklepa pod domem Jiřího Škáby (Masarykovo náměstí čp. 60) prosakovat voda. Při čištění středověké podzemní chodby za účelem hledání úniku z vodovodního potrubí našla rodina Škábova renesanční keramiku. Ten nejcennější objev však na sebe ještě nechal čekat. **Začátkem devadesátých let se vyvalila část sklepní stěny. Ve výklenku Jiří Škába našel hliněný hrnec plný stříbrných pražských grošů.** Největší říčanský poklad spatřil světlo světa po více než 570 letech od chvíle, kdy jej neznámý střadatel uložil.

Jiří Škába poklad uschoval ve své dílně. Nález, přestože byl řádně ohlášen, nejdříve unikl širší pozornosti. Přesto se ale **syn Jiřího Škáby Martin rozhodl v roce 2018 příběh pokladu oživit a poklad věnoval odborným institucím k náležitému zpracování.** Díky tomu se nám daří záhadu mincovního depotu pomalu rozplétat, ačkoli mnohé zůstává a zřejmě navždy zůstane zahaleno rouškou tajemství.

KDY A PROČ BYL UKRYT?

V keramické nádobě bylo nalezeno celkem 348 stříbrných pražských grošů! Valná většina z nich pochází z doby panování krále Václava IV. (narozen 1361, panoval 1378–1419). Mezi václavskými groši se nachází také několik mincí vyražených za vlády jeho předchůdce Karla IV. (narozen 1316, panoval 1346–1378).

Výsledek detailního numizmatického určení části pokladu v Oblastním muzeu Praha-východ v Brandýse nad Labem přinesl poznání, kdy dávný střadatel poklad ve sklepení svého domu skryl. **Protože se v nalezeném depotu nachází groše ražené pouze před Václavovou smrtí** (naopak mince ražené s jeho monogramem i po jeho smrti do roku 1423 součástí pokladu nejsou), **můžeme předpokládat, že k uložení pokladu došlo nedlouho před Václavovou smrtí nebo krátce po ní, tedy někdy v roce 1419.**

Co k ukrytí pokladu střadatele vedlo? O tom můžeme pouze spekulovat. **Doba uložení ale napovídá, že ukrytí hrnce s úsporami říčanského měšťana mohlo nějakým způsobem souviset s událostmi husitských válek a s obléháním říčanského hradu na podzim roku 1420.**

KDE JE POKLAD DNES ULOŽEN?

Poklad je od roku 2018 součástí sbírek krajem zřizovaného muzea v Brandýse nad Labem, kde jej tamní archeologové profesionálně analyzují, čistí a konzervují. Jeho část je tam vystavena ve stálé expozici. Jako celek však poklad dosud nikdy vystaven nebyl. **Nedlouho po šestistém výročí jeho ukrytí ve sklepě u říčanského náměstí tak v roce 2023 nastává první příležitost poklad spatřit v jeho kompletní podobě.** Navíc jen několik stovek metrů od místa, na kterém po dlouhá staletí zůstával ukrytý před zraky světa.

ŘÍČANY a Husitské války

V neděli 30. července 1419 dav rozlícených husitů v čele s radikálním kazatelem Janem Želivským vyhodil z oken Novoměstské radnice katolicky orientované konšely, rychtáře a purkmistra. Pouhých 17 dní nato zemřel, zřejmě na následky mrtvice způsobené rozčilením, český král Václav IV. **Tyto okamžiky považujeme za začátek husitských válek, které v českých zemích zuřily dalších 15 let.** Dění horkého léta 1419 zřejmě spustilo události, které souvisejí i s dávným střadatelem říčanského pokladu.

Po smrti Václava IV. se vlády nad oběma pražskými městy chopili husité. V držení katolíků věrných Zikmundovi Lucemburskému, bratrovi Václava IV., zůstal pouze izolovaný Pražský hrad. Zikmund nechal v březnu 1420 proti husitům vyhlásit křížovou výpravu, jejímž cílem mělo být dobytí Prahy. V tomto záměru však pohořel. **Křížácká vojska 14. července prohrála v bitvě na Vítkově a následně byla poražena i 2. listopadu v bitvě pod Vyšehradem.** Ačkoli se Zikmund, tou dobou uherský, chorvatský a římsko-německý král, nechal na Pražském hradě 28. července korunovat za krále českého, na trůn fakticky usedl až těsně před svou smrtí v roce 1436. V důsledku zesilování husitských pozic naopak Čechy v roce 1422 opustil a uprchl ze země. Tou dobou už ale říčanský poklad dlel ukrytý ve stěně sklepení domu na náměstí.

KATOLICKÉ ŘÍČANY VS. PRAHA

V RUKOU HUSITŮ

Po upevnění nadvlády nad Prahou na podzim 1420 vytáhlo husitské vojsko na Říčany.

Místní opevněné sídlo katolického pána Diviše z Řičan, který zde po bitvě pod Vyšehradem dokonce dočasně poskytl útočiště Zikmundovi

a jeho vojskům, bylo husitům trnem v oku a představovalo potenciální ohrožení pro Prahu. Málo bylo Divišovi platné, že ještě v roce 1415 spolu s dalšími českými šlechtici orodoval za propuštění mistra Jana Husa z kostnického zajetí a později protestoval proti Husovu upálení a uvěznění Husova souvěrce Jeronýma Pražského. **I přes sympatie k Husovi Diviš zůstal na straně krále Václava IV., jeho nástupce Zikmunda Lucemburského, a především katolické církve.** A tím si zpečetil osud.

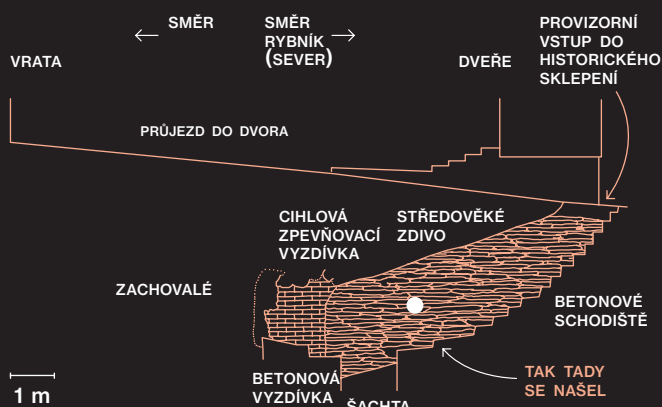
KAPITULACE ŘÍČANSKÝCH

Do říčanského podhradí dorazily husitské voje vedené Mikulášem z Husi 24. listopadu 1420. **O pár dní později se k husitským vojskům připojil i jejich vrchní hejtman Jan Žižka z Trocnova.** Kališníci do hradu umístěného strategicky nad dvěma rybníky stříleli z děl, nedařilo se jim ale obranu poškodit natolik, aby mohli hrad dobýt vojenským útokem. Obléhání tak skončilo až 4. prosince. **Řičanští se po oboustranné dohodě rozhodli kapitulovat.** Žižka přislíbil, že osádce hradu nechá svobodně odejít, pokud mu odevzdá hradní cennosti a místní přestoupí na husitskou víru. Dohoda však byla zřejmě oboustranně porušena. **Obránci hradu včetně pána Divíše byli zajati a předvedeni do Prahy.** Nejhorší dopadli místní katoličtí kněží. **Asi osm duchovních husité nechali zaživa upálit ve zdejší krčmě.** Dobytí hradu husity definitivně ukončilo éru pánů s leknínovým trojlistem v Říčanech, kam se už nikdy nevrátili.

PŘÍBĚH DĀVNĚHO STŘAÐATELE

Dům čp. 60 byl kolem roku 1770 postaven na prázdné parcele. Na jejím místě ale musel dříve stát středověký dům, jehož sklepení se dochovalo až do dnešních dob. Je možné, že původní dům padl za oběť švédským nájezdům v poslední třetině třicetileté války. Mezi lety 1639 a 1648 byly Řičany několikrát vydrancovány, vypáleny a v podstatě zcela srovnány se zemí. Sklep, ve kterém byl poklad nalezen, byl zasypán sutí obsahující množství popela a uhlíků. **Domníváme se tedy, že původní dům byl zničen a pozdější vlastníci parcely původní sklep zasypali sutí, aby zamezili terénním propadům.**

Nicméně o historii a osudu člověka, který uložil své dlouhodobé úspory, které 348 grošů mohlo představovat, do původního středověkého sklepa, nic nevíme. **Můžeme se jen domýšlet, jaký byl jeho příběh a důvod, proč hrnc s mincemi zazdil ve svém sklepe.** Neznáme také přesně datum ukrytí pokladu. **Důležitým vodítkem je pro nás smrt krále Václava IV. 16. srpna 1419.** Ražby pražského groše prováděné po jeho smrti se totiž v depotu nenacházejí. Poklad tak byl zřejmě uložen ještě za Václava života nebo relativně nedlouho po jeho smrti.

PROČ STŘADATEL POKLAD UKRYL?

Tuto otázku nedovedeme s jistotou zodpovědět. Podobný způsob ukrývání nastřádaných peněz byl ve středověku běžný. Majitel úspor prostě hledal bezpečný úkryt, který znesnadní případným zlodějům jejich nalezení. Mohl být snad střadatelem někdo, kdo tušil, že Říčany dříve nebo později vezmou husité útokem a poplení je? **Nebo byl poklad uložen až v okamžiku, kdy už bylo jisté, že rozsáhlý náboženský konflikt je nevyhnutelný a byl by to zázrak, kdyby se vyhnul Říčanům?** Původním majitelem snad mohl být někdo z říčanských měšťanů, tedy místní vlastníci pozemků a statků, obchodník nebo třeba řemeslnický mistr. Mohl se obávat, že pokud se husité budou chtít Divišovi z Říčan pomstít za to, že stranil Zikmundovi, a dokonce mu poskytl útočiště, vydrancují také celé město a budou se pít po bohaté kořisti. **Nebo poklad ukryl náhle, v panice z blížících se husitských vojsk, kdy už nebylo zbylí?** V takovém případě by ale bylo přinejmenším pozoruhodné, že v depotu nejsou mince ražené ještě celý rok před obleháním říčanského hradu. **Proto nejpravděpodobnější variantou zůstává, že poklad byl do sklepa uložen ještě před začátkem husitských válek, a to z čistě pragmatických důvodů.** Dávny střadatel si prostě chtěl bezpečně ukrýt, co se mu podařilo za roky naspořit. V době, kdy neexistovaly banky, bylo běžné, že si měšťané úspory rozdělávali do několika separátních depotů. Uložením jednotlivých částí svého jmění na různá místa minimalizovali ztráty pro případ, že by se k němu dostali lupiči. Je to podobné, jako když dnes dělíme své úspory na různé účty, mnohdy u různých bank, aby nás neohrozil případný krach instituce, u níž peníze spoříme.

PROČ SI POKLAD NEVYZVEDNUL?

Opět můžeme pouze spekulovat, ale souvislost s obleháním říčanského hradu se zde nabízí jako pravděpodobná možnost. **Nejprozaičtější odpovědí je, že majitel pokladu v průběhu husitských válek zemřel.** Mohl zemřít už přímo

při obléhání hradu a vyplenění města. Nemáme žádné přesné záznamy o tom, kolik lidí bylo zabito. Je pravděpodobné, že měšťané se před husity ukryli v areálu hradu a s sebou si vzali jen to nejnnutnější. Pak by dávalo smysl, že střadatel poklad ukryl, schoval se do hradu a tam následně mohl být zabit. **Nebo patřil mezi ty, které husité po vydání hradu zajali a odvedli do Prahy.** Tam mohl být potrestán, vypovězen z Říčan, **nebo zemřel z nějaké banální příčiny.** Diviš byl ze zajetí propuštěn, jak nám dokládají prameny, o osudu nešlechtického obyvatelstva Říčan však nevíme nic. **Proč si pak ale ukrytý poklad nevyzvedla jeho rodina?** Je možné, že střadatel žádnou neměl, nebo jí ve strachu z vyzaření o úkrytu neřekl. Nebo zemřela s ním? Netušíme. Zdá se, že tyto otázky zůstanou už navždy nezodpovězené. Nejpravděpodobnější variantou ale zůstává, že střadatel zemřel při obléhání Říčan nebo v průběhu husitských válek a neměl už příležitost se do svého domu vrátit a poklad vyzvednout.

HODNOTA pokladu

Před rokem 1420 představovalo **348 pražských grošů malé jmění.** Pro obyčejného rolníka byla taková suma opravdu horentní a pokud by ji vůbec kdy dokázal našetřit, zřejmě by se jednalo o jeho celoživotní úspory. Pro měšťana, kterým byl patrně i střadatel našeho pokladu, však toto jmění zřejmě představovalo jen část naspořených fondů. Domníváme se, že podobnou sumu mohl řemeslnický mistr nebo obchodník našetřit během několika let. Jednalo se tak zřejmě o jakousi pojistku na lepší časy. Proto je pravděpodobné, že střadatel měl podobných pokladů uložených vícero na různých místech.

OŠOUPANÉ MINCE

Kvalita stříbrných mincí šla za panování krále Václava IV. (1378–1419) strmě dolů. **Ve snaze razit mince co nejvíce docházelo k postupnému znehodnocování peněz přidáváním většího podílu jiných kovových příměsí.** Nejenže tak klesal obsah stříbra v měně a tím i její reálná hodnota, projevovalo se to také na kvalitě mincovní ražby. Mince z našeho pokladu tak nejsou ošoupané nebo omšelé, protože ležely dlouho ukryté ve sklepech, ale už při své výrobě byly vyraženy nekvalitně a ledabyle.

CO ZA TO?

O cenách počátku 15. století máme jen sporadické záznamy. Přesto se můžeme pokusit hodnotu pokladu rekonstruovat. Podívejme se například na tehdejší ceny:

<u>60 vajec</u>	<u>1 groš</u>	<u>kráva</u>	<u>55 grošů</u>
<u>kůň</u>	<u>240 grošů</u>	<u>menší stavení</u>	<u>350 grošů</u>

A kolik si člověk vydělal za týden?

<u>tesařský mistr</u>	<u>18 grošů</u>
<u>tovaryš v dílně</u>	<u>12 grošů</u>
<u>nádeník na poli</u>	<u>5 grošů</u>

Pokud bychom chtěli tehdejší hodnotu převést na dnešní peníze, můžeme se držet přepočtu na vejce. Při dnešní cenách vajec by to znamenalo, že hodnota 348 grošů odpovídá asi 125 000 Kč. **To jsou zhruba tři průměrné měsíční mzdy, tedy objem peněz, který dnes ekonomové doporučují držet jako rodinnou rezervu pro případ nečekané nouze.** I tento údaj nám tak může napovídat, že ukrytý poklad tvořil jen část z celkových úspor dávného říčanského měšťana.

Dnešní historická hodnota pokladu je ovšem nevyčísitelná. Vypráví nám dávný příběh zřejmě spojený s obléháním říčanského hradu, čímž nezpochybnitelně obohacuje naši historii. Je němým svědkem dob, ve kterých probíhaly pro Řičany zlomové historické události vedoucí k definitivnímu odchodu šlechtických pánů z Řičan z města.

Zajímavosti z říčanských sklepů

Výsledky badatelského výzkumu Ing. Martina Škáby

STÁŘÍ ZÁSTAVBY V ŘÍČANECH

Řičanské podzemní sklepy odrážejí stáří a historický charakter zástavby různých období vývoje města. **Nejstarší část Řičan se nachází na Masarykově náměstí a v jeho těsném okolí** (části ulic Široká, 17. listopadu, Na Hradě, Podskalí, Lázeňská a Rooseveltova). Rozdíly odrážející historický vývoj zástavby vidíme nejzřetelněji právě v prostoru náměstí, kde se kromě středověkého sklepa při domě čp. 60, kde byl nalezen poklad, nacházejí v řadě případů novověké sklepy. V těchto podzemních prostorách převážně z 18. a 19. století se odráží období úspěšného rozvoje města zejména po roce 1848, kdy se v Řičanech s koncem feudalismu objevuje sídlo soudního okresu. Městečko v nových podmínkách oproštěné od panské správy umělo využít nabyté svobody a v rámci regionu posilovalo centrální funkce ve školské, církevní a dalších oblastech. Na náměstí se bouraly staré, většinou přízemní domky a budovaly se nové měšťanské reprezentativní patrové domy, které se v řadě případů dochovaly dodnes. Stranou, ve svahu pod náměstím, od 18. století vznikaly podskalské domky chudších obyvatel. **Novověká říčanská výstavba nicméně do značné míry kopírovala původní středověký půdorys městského centra i rozparcelování pozemků.**

SKLEPY DOMŮ A JEJICH HISTORIE

Patrně nejstarší sklep se tak nachází pod domem čp. 60. Patřil původně k domu, který zde stál ještě před třicetiletou válkou.

To dovozujeme nejen od nalezeného pokladu z předhusitské doby, ale také z toho, že je pod úrovní stávajícího novověkého sklepa, přičemž při okrajové části náměstí (tj. při průčelí domu) byl terén ve středověku o několik metrů níže.

Několik dalších domů je ze začátku 18. století.

Dokládají to sklepy domu čp. 70 (fara)

a budovy Staré radnice čp. 83. Budova

čp. 44 (bývalé mýto) pochází historicky také ze začátku 18. století, avšak rozsáhlé části objektu i sklepy jsou novější. Na náměstí a v okolí se nachází ještě několik domů, které byly postaveny ve druhé polovině 18. století a mají zachovaná sklepení.

Sklepení podskalských domků mají často odpovídající malé sklípky, které všechny vykazují podobné znaky jako četné výklenky, kostrbaté vstupy, kamenné vyzdívky, nízká světlá výška nebo zapuštění do svahu.

VELIKOST SKLEPŮ

Na náměstí nalézáme nejstarší a největší sklepy v budově fary (maximální půdorysné rozměry jednotlivých místností jsou kolem 4,5 × 4,5 m) **a Staré radnice** (maximální půdorysné rozměry jednotlivých místností jsou kolem 4,8 × 4,9 m). Domy na náměstí postavené kolem poloviny 19. století také mnohdy mají více sklepních místností, ale velikost jednotlivých prostor nepřesahuje 3,5 × 3,0 m.

Z novodobější výstavby patří mezi největší zachovalý sklep tzv. lednice u domu čp. 59 s rozměry 3,9 × 6,7 m a s hloubkou kolem 4 m.

Pokud se podíváme do ulice Podskalí, nalezneme zde několik domů postavených ve druhé polovině 18. století. Rozměry sklepů jsou převážně obdélníkové a rozměry nepřesahují 2,3 × 3,0 m. Často jsou spíše menší. Světlá výška bývá dosti nízká, kolem 150–170 cm. **Není neobvyklé, když najdeme i malinký sklípek o rozměrech kolem 1,5 m × 1,8 m a výškou méně než 1,5 m.**

Také v ulicích 17. listopadu, Olivova a Na Hradě se nacházejí některé domy, které snad pamatují 18. století. Tyto mají sklepení rozličných rozměrů od asi 1,5 × 2 m po asi 3,5 × 3,5 m.

V Široké ulici najdeme jeden z největších

zachovalých sklepů. Ten je u domu čp. 24, který byl postaven kolem roku 1850. Rozměry jedné místnosti sklepa jsou asi 5 × 5 m.

KONSTRUKCE A MATERIÁL

Konstrukce stěn je hlavně z kamene (místní říčanská břidlice – obdobná, jakou vidíme na zřícenině zdejšího hradu), v nepatrném množství se pak k vyzdívání používaly cihly a jiné kameny. Stropy bývají tímto kamenem jednoduše valeně klenuty. Zajímavostí jsou otvory ve zdi, tzv. niky, které se občas ve sklepeních objevují. U domů postavených kolem poloviny nebo ve druhé polovině 19. století je mnohdy část stěn z kamene, nejčastěji vnější zeď (například směrem do náměstí nebo do ulice), a zbytek z cihel. Lze se domnívat, že **čím více se doba výstavby sklepa přibližuje současnosti, tím vzácnější už byl kamenný materiál z rozvalin hradu** a stavitelé tak museli využívat pálené cihly. Ve druhé polovině 19. století už nedocházelo k rozebírání zříceniny ani k dolování materiálu z kamenné ostrožny pod hradem. Proto cihla postupně vystřídala hradní kámen na prvním místě užitého stavebního materiálu.

POZNEJTE TAJEMSTVÍ

VAŠEHO SKLEPA!

Při procházení archiválií vztahujících se k domům, jejichž majitelé souhlasili s fotografickou dokumentací sklepů a s pátráním po jejich historii, jsme zjistili, že architektonické plány domů a sklepů z 19. století se zachovaly jen výjimečně. Jediným zdrojem poznání jsou tak pouze současné prohlídky sklepů a porovnávání půdorysných rozměrů domů se starými mapami, nejčastěji s mapou stabilního katastru z roku 1841.

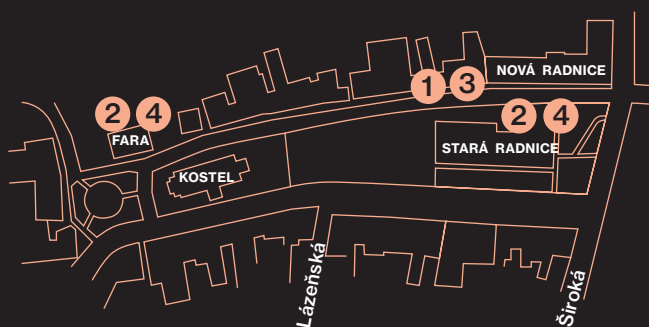
Stavební archiv nicméně občas vydal i krásné rarity – našlo se například stavební povolení z roku 1859. Takové dokumenty se stávají součástí rodinného dědictví současných majitelů. **Výzkum říčanských sklepů bude pokračovat i nadále. Jeho součástí se můžete stát také vy,** pokud nám dovolíte váš sklep prozkoumat a zdokumentovat.

Po konzultaci s odborníky pak určíme jeho stáří a pokusíme se vypátrat co nejvíce informací o jeho historii. A kdo ví? Třeba i ve vašem sklepe stále čeká na objevení nějaký dávný poklad...

OBECNÝ CHARAKTER

ŘÍČANSKÝCH SKLEPENÍ

Pokud bychom měli charakterizovat sklepení v Říčanech jako celek, je možné říci, že jejich společným znakem je to, že **jsou jednopatrová**. Z dosavadního průzkumu vychází, že se zatím neobjevil sklep, který by měl více podlaží (jako je tomu ve městech proslavených systémem sklepení – v Mělníku, Turnově, Táboře a jinde). Velikost říčanských sklepení může odrážet důležitost a velikost domu, neplatí to však beze zbytku. Určujícím je také účel, ke kterému bylo sklepení zřízeno (například jako chladárna řeznického provozu).

- 1** nejstarší dochovaný sklep
— jediný středověký (s pokladem)
- 2** největší sklepy
(několik prostor s rozměry až 4,8 × 4,9 m)
- 3** nejzajímavější — lednice bývalého řeznictví
(3,9 × 6,7 m)
- 4** nejstarší novověké sklepy
(počátek 18. století)

TROCHA STATISTIKY

Martin Škába a Martin Hůrka už **5 let** systematicky zkoumají říčanské podzemí. Nejstarší dochovaný sklep je **ze 14. nebo z počátku 15. století**.

Badatelé zatím prozkoumali **30 sklepů** v historickém centru Říčan.

Celková plocha prozkoumaných sklepů činí **1050 metrů čtverečních**. To je více, než jakou plochu zaujímá hlavní venkovní bazén plaveckého stadionu v pražském Podolí! Odhadujeme, že dalších **15 domů** v centru Říčan má zajímavé historické sklepy, které **dosud nebyly prozkoumány**. Jejich plocha by mohla činit **až 200 metrů čtverečních**.

Publikace vznikla u příležitosti výstavy
ŘÍČANSKÝ POKLAD v Muzeu Říčany
ve dnech 11.–12. listopadu 2023.

AUTOR PROJEKTU:

Mgr. Radek Holodňák

GRAFIKA A NÁVRH EXPOZICE:

Mgr. Eva Sosnovcová

INTERPRETACE:

MgA. Adéla Venerová

KOREKTURY TEXTŮ:

Mgr. Renata Skalošová

ZVUK:

Studio Šachta Praha

**PODĚKOVÁNÍ ZA ZAPŮJČENÍ
POKLADU:**

Oblastní muzeum Praha-východ

Brandýs nad Labem – Stará Boleslav

KURÁTORKA POKLADU:

Mgr. Andrea Němcová

NÁMĚT A VÝZKUM:

Mgr. Martin Hůrka, Ing. Martin Škába

ZAJIŠTĚNÍ BEZPEČNOSTI VÝSTAVY:

Městská policie Říčany, Policie České republiky